

Juntos transformemos
Yucatán
GOBIERNO DEL ESTADO

SAF
SECRETARÍA DE
ADMINISTRACIÓN
Y FINANZAS

Xuup uti'al u na'atik kaaj

Ka'apéel Informe Trimestral
Enero - Junio 2024

Ku taasik

.....	3
.....	6
.....	9
.....	17
.....	19

**Ba'ax le ts'aaj k'aj
óolt óoxp'éelwina'al?**

Ba'ax le ts'aaj k'aj óolt óoxp'éeelwina'al?

Le ba'axo'ob ku ts'aabal k'aj óoltil óoxp'éeel wina'alo' ju'uno'ob ku ts'aajik u páajtalil u núuka'al buka'aj taak'in ku múch'ik le Péetlu'umila', yéetel bix u beetik, bajux ku xupik yéetel ba'ax ti' ku xupik, yéetel bix u bin u beetik yéetel le ba'axo'ob u ya'alma'j u beetik te Péetlu'umila'.

Máax k'ab yaan mu'uch'uli'?

U **Secretaría de Administración y Finanzas de Yucatán**, máax k'ab yaan u meyajtik ma'alo'ob recurso'ob (a beetik ya'ab yéetel jump'íit), yéetel u meyjata'al tu beel, ma'alob, saask'ale'en yéetel ma'alob meyaj ka u p'at ma'alob anik le taak'in yéetel u taakmuk't u jóok'oltáa-nil kaaj.

Le ts'aaj k'aj óolt óoxp'éeel winalo' ku beeta'al **1° ti' enero tak 31 ti' diciembre** yéetel ku t'saabal k'aj óoltbil 4 téen ti' le ja'ab uti'al le congreso yéetel le kaajnáalo'.

Ba'ax ku kaxantik yéetel máax ti' ku k'ubbil?

U kaxanta'al u beeta'al le congreso yéetel le kaajnáalo' ka u yojéelto'ob bix u mo'olol le taak'in , máax yéetel ba'ax ti' ku xu'upul.

- **Le ba'alo'ob je'ela' u chuun uti'al u mu'uch'ul u ts'abal k'aj óoltbil ja'abmanja'ab yéetel le cuenta kaaj.**

Ba'ax k'iin u mu'uch'ul yéetel u ts'aabal k'aj óoltbil le óoxp'éelwina'al?

Le ts'aaj k'aj óoltbil óoxp'éelwina'al ku mu'uch'ul tí' 10 tí' enero tak 31 tí' diciembre yéetel ku ts'aabal k'aj óoltbil 4téen ichil jump'éeel ja'ab utí'al le congreso yéetel le kajnáalo'ob je'el bix le je'ela':

**Tu'ux u taal u
taak'in Péetlu'umil?**

Ba'ax le a'almajt'aan ti' u yookbal taak'in yéetel ba'ax u nojba'alil?

Le ku yokolo' ku tukulta'al u mo'olol ichil láalaj ejercicio fiscal ti' jets'a'an **A'almajt'aanil le ku Yokol ti' le Péetlu'um** (LIE), ba'ax jump'éel ju'un ku tsolik buka'aj taak'in ku mo'olol te Péetlu'umila' yéetel bix kun beetbil.

Ja'aman ja'abe'ichil le paquete fsicalo', le Ejecutivo ku túxtik u tuukul t'aanil ti' le H. Congreso ti' le Péetlu'umila' Yucatán tu'ux ku yéeya'al yéetel éejenta'al le ejercicio fiscal máano'. Le kéen ts'o'okoke', ichil tuláakale', ku ye'esa'al baa'x ingreso mo'ol ti' u Péetlu'umil Yucatán:

Taak'in ma' jets'a'an bix ku xupbilí':

Le jala'achil Péetlu'um yaan ti' bix u t'oxik le taak'in utí'al xupbilo'. Ku taal ti' taak'in ku taal ti' péetlu'umil yéetel táakpajal:

Táakpajalo'ob:

Taak'in ku taal federales le Péetlu'umil yaan ti' u páajtalil u k'amik je'el bix le norma'ob ti' le Sistema Nacional ti' Coordinación Fiscal.

Ba'alo'ob ku ts'aajik estatal:

Impuesto'ob, ba'alo'ob ku ts'aabal utí'al ma'alo-bkúunsaj, páajtalil yéetel u yich meyaj.

Taak'ino'ob jets'a'an ba'ax u beelal:

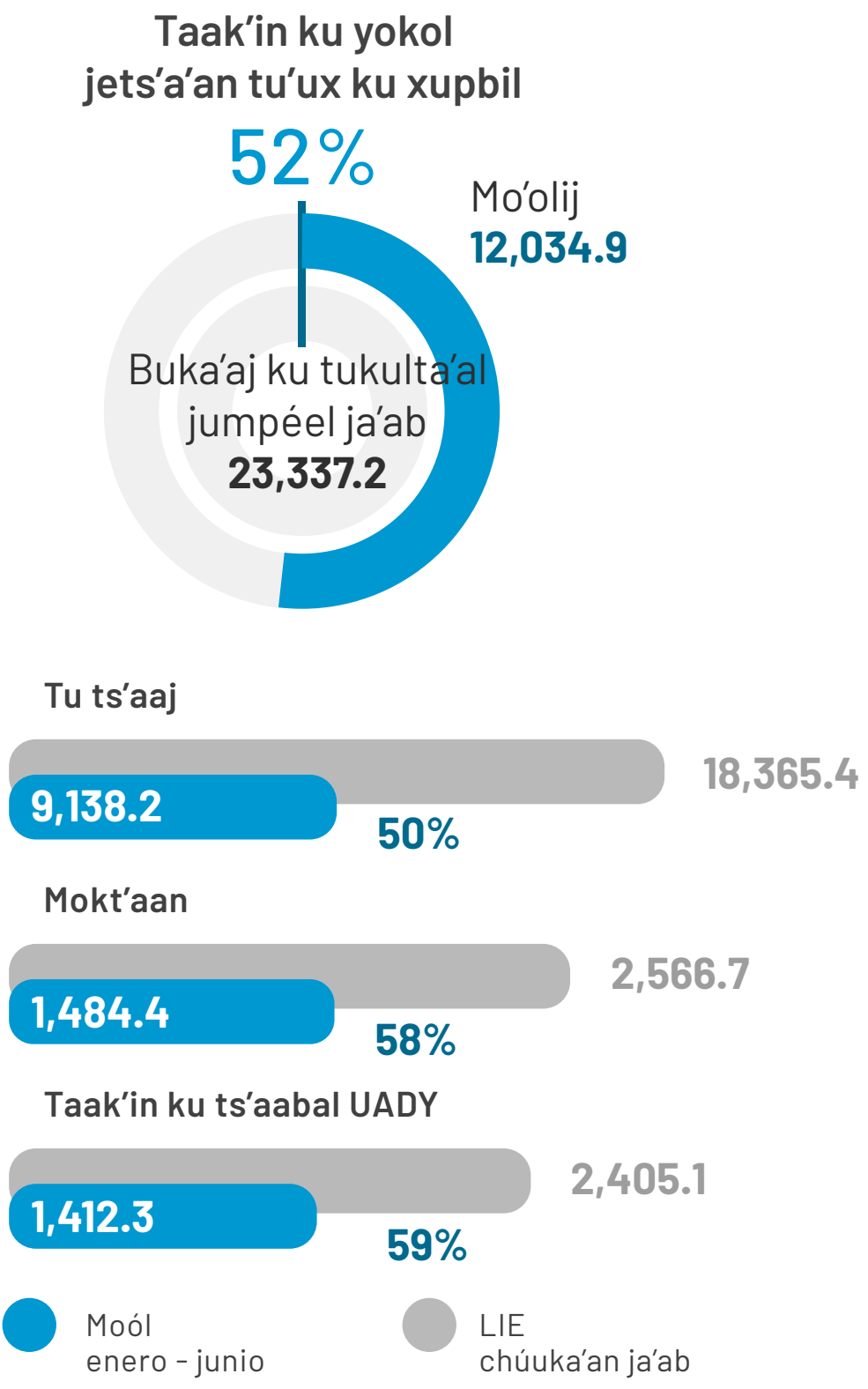
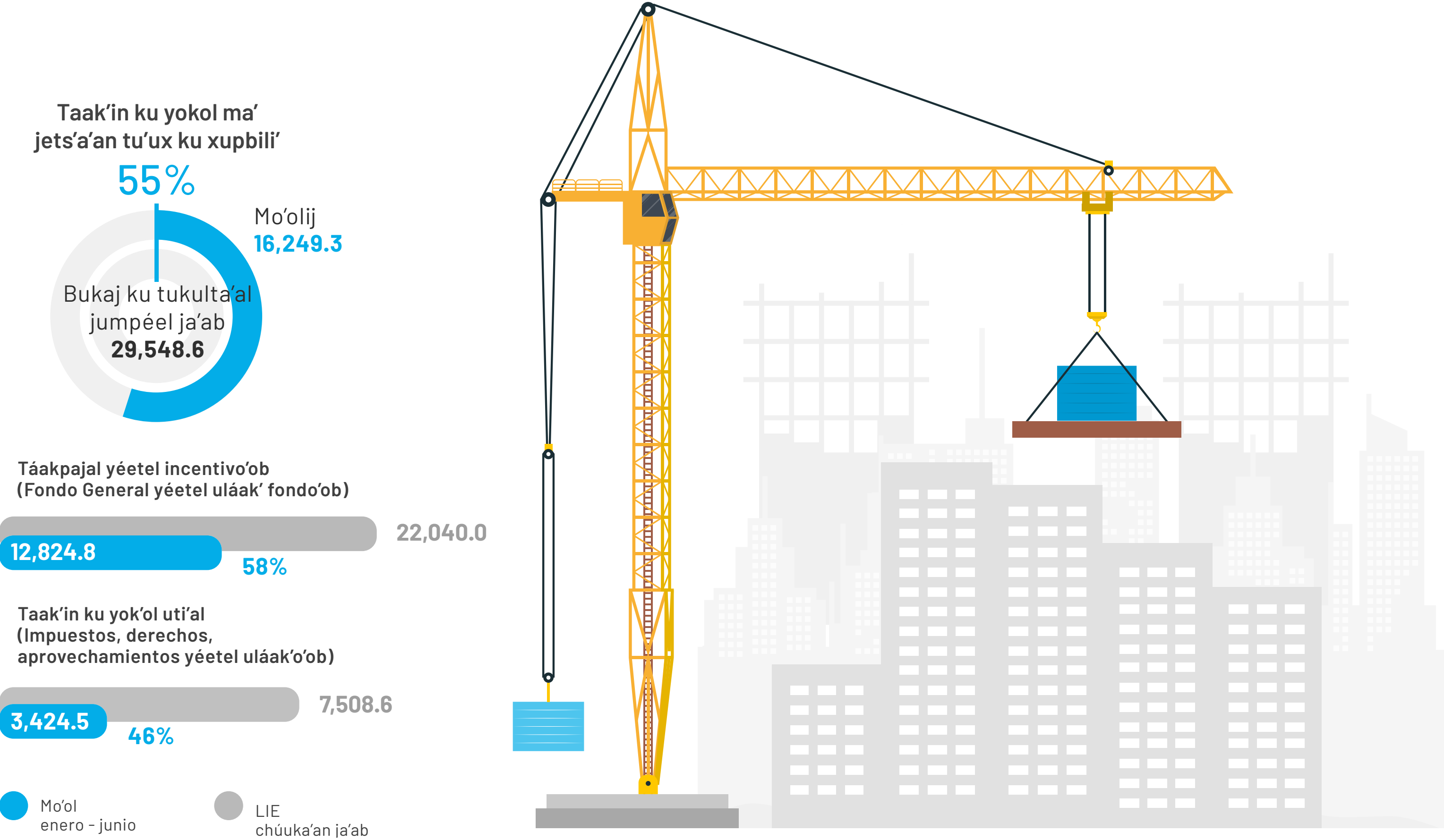
Ku ts'aajik le Federación ku ya'alik tu'ux unaj u xu'upul, ku taal ti' taak'in ku ts'aabal yéetel mokt'aano'ob.

Taak'in ku ts'aabal yéetel mokt'aan:

Taak'ino'ob ti' Federación ku ts'aajik ti' le Péetlu'umil je'el bix jets'a'anil ti' le A'almajt'aan ti Coordinación Fiscal.

Bix u bin le moolo'?

1. Xookilo'ob tí mdp.
2. Ku luk'saal koonol tí' nu 'ukulo'ob yéetel meyajó'ob, yéetel u xul u ts'aabal taak'in uti'al u meyajta'al u Puertoil tí' Altura tí' Progreso.

**Bix u xu'upul u taak'in le
péetlu'umila'?**

Bix u xu'upul u taak'in le péetlu'umila'?

Ja'abmanja'abe' ku beeta'al jumpéel ju'un ku k'aabatik u **Presupuestoil Egreso'ob le Péetlu'umil** (PEE) tu'ux ku tso'olo'ol Máax? Bixij? Yéetel Ba'ax uti'al? Xu'up le taak'ino'. Le ju'una' ku beeta'al tumen le Ejecutivo, yéetel ku xak'al-ta'al yéetel ku éejenta'al tumen u Congresoil Yucatán ichil le ejercicio fiscal máano'.

Uti'al u ch'a'ajolta'al u meyaj tu súutukil le taak'in yéetel u ts'aabal le taak'ino'obo', u taak'in kaajo' ku mu'uch'ul ichil le jaatsilo'ob uti'al u yojéelta'al tu'ux ku xupbil:

Máax xupik?

U jaastil u yúuchul meyaj:

Ku k'aj óoltik máax k'ab yaan beetik le xuup je'el bix le poder ejecutivo, legislativo, judicial yéetel autonómoob.

Ba'ax uti'al ku xu'upul?

U jaatsil ku meyaj yéetel u tuukulil meyaj:

Ku ts'aajik u páajtalil a k'aj óoltik ba'axo'ob jach k'a'ana'an u xuup u Jala'achil le Ñéetlu'umila', je'el bix u jóok'ol táanil yéetel le taak'in, kaaj wa uláak'óob.

Ba'ax ti' ku xu'upul?

U ja'atsal le ba'ax o'olal ku xu'upulo':

Ku much'ul yéetel ku ya'alik le xuup'ob ku beetbil le ba'alo'ob ku mambil wa ku bo'otbil.

U jaatsil xuup:

- Xuup ma' táan u suut: U tojol u meyaj Jala'ach ichil u meyaj.
- U xuupil u ma'anal nu'ukul: U ma'anal wa u ma'alobkúunsa'al le activo fijo, je'el bix najo'ob, maquinaria wa nukulo'ob.

Bajux ts'ó'ok k xupik?

Ti' u ja'abil 2024 ts'ó'ok k xupik **1,862.1 mdp** ti' u taak'in mo-la'ayil, u máas ka'anal xup ts'ó'ok u beeta'al ti' u meyajtbil fiscal tak u k'iinil ts'íibta'an.

Xuup ma' jets'a'an
bix ku yúuchuli'

Tu'ux ts'ó'ok u náakai
17,303.2

Meyajta'ab enero - junio

Xuup jets'a'an
bix ku yúuchuli'

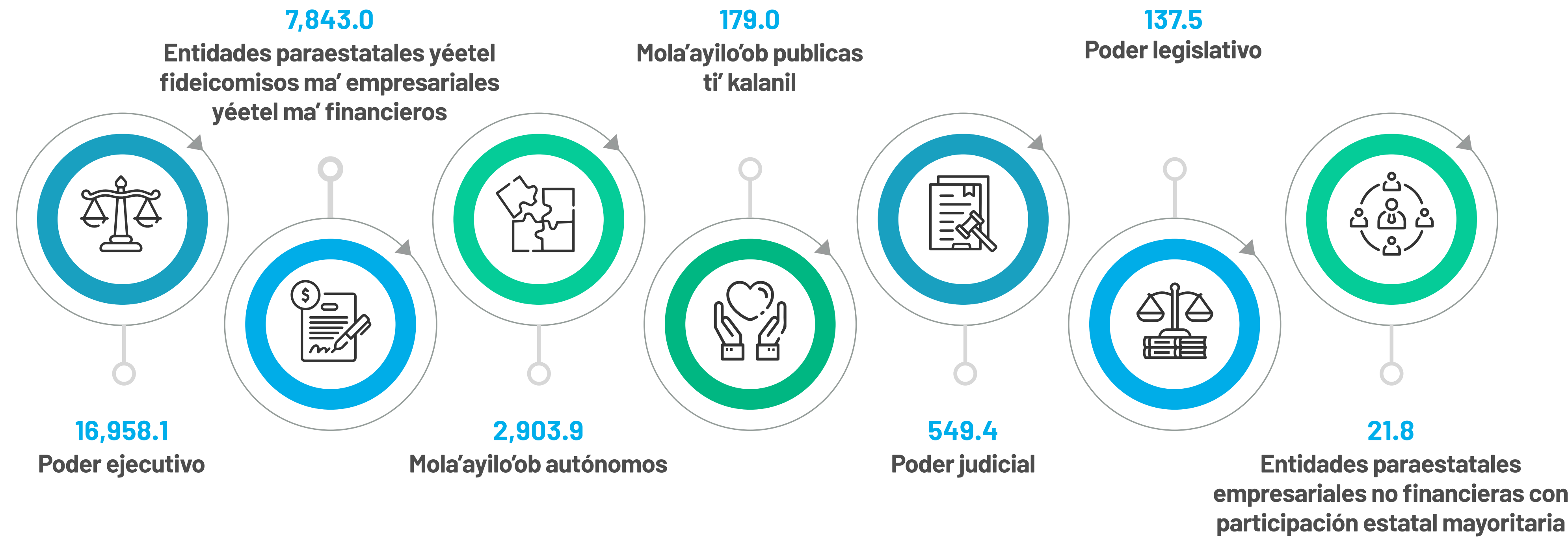
Tu'ux ts'ó'ok u náakai
11,289.4

Meyajta'ab enero - junio

1. Tukubo'ob ichil mdp.
2. Ku luk'sa'al koonol ti' nu'ukulo'ob yéetel meyajto'ob, yéetel u xul u ts'a'abal taak'in uti'al u meyajta'al u Puertoil ti' Altura ti' Progreso.
3. Ku yoxsa'al u xupil beeta'abi' yéetel le taak'in páata'an ti' uláak' ja'abo'ob yéetel u máasil taak'in ku yokol (máas ka'anal ti' le páajolta'an ti' 2024).

Jaatsil u yúuchul meyaj

U k'aj óolta'al máax yaan tu k'ab u meyajta'al le xuup je'el bix le poder ejecutivo, legislativo, judicial yéetel autónoomóob.

Jaatsil funcional yéetel programática

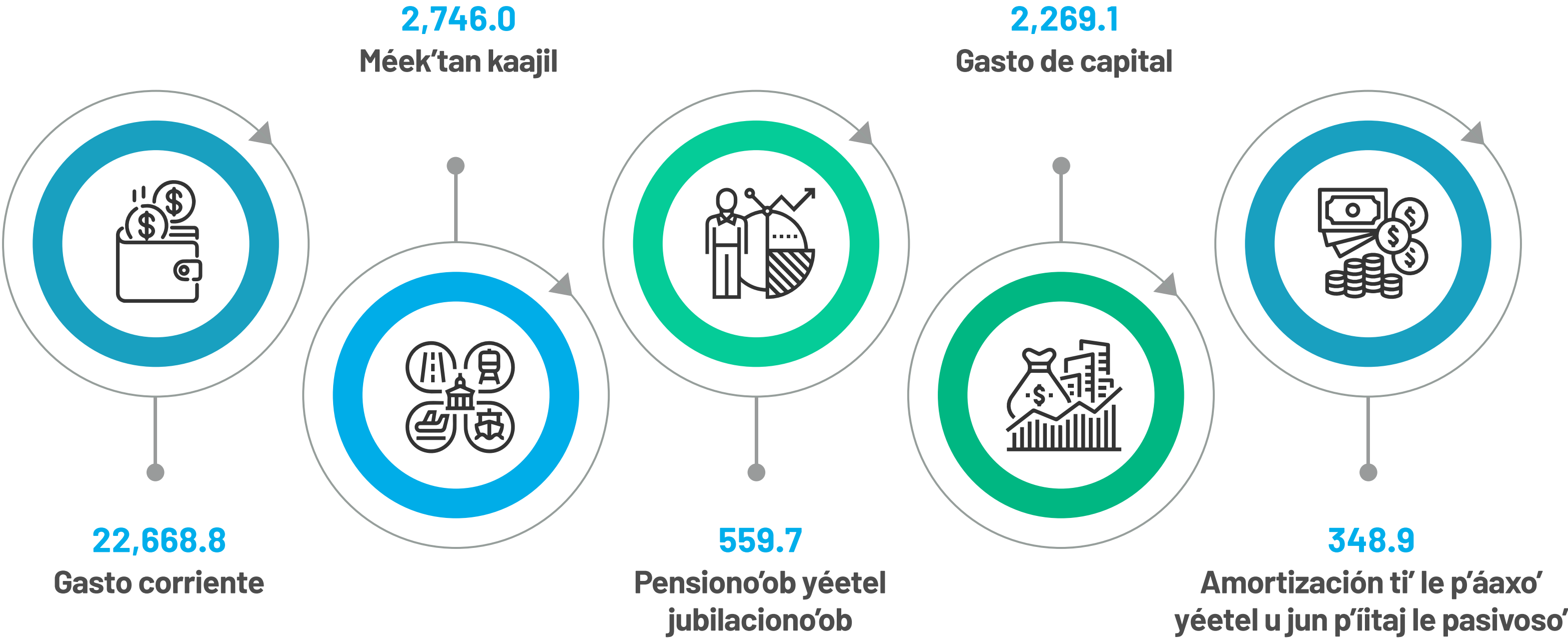
Ku ts'áajik u páajtalil ba'ax jach k'abéet u xu'up Jala'achil le Péet-lu'uma', je'el bix le jóok'ol táanil yo'olal taak'in, kaaj wa uláak'o'ob.

1. Tukubo'ob ichil mdp.
2. Ku luk'sa'al koonol ti' nu 'ukulo'ob yéetel meyajoo'ob, yéetel u xul u ts'a'abal taak'in uti'al u meyajta'al u Puertoil ti' Altura ti' Progreso.
3. U sumas ti' le xookilo'obo' je'el u je'elbesaj ti' tu láakal tumen ku redondearta'al.
4. U kaxanta'al "Uláak'" yan u yil yéetel ti' u Máasa'al, Táakpajal yéetel u Ts'a'abal ichil Jejejláas Ka'analil yéetel Mola'ayilo'ob ti' Jala'ach beyxane' t u Máansa'al ti' u P'axil Jala'ach/ U tojolil taak'in ti' le P'aaxilo'.

U tsoolil ichil jaatsil xuup

U yilik ba'ax ti' ku xu'upul.

Gasto corriente:
U tojolil utí'al u páajtal u meyaj jaala'ach.

Gasto de capital:
Máan wa má'alob metajilo'ob, je'el bix ti' u kúuchilo'ob, maquinaria wa nu'ukulo'ob.

1. Tukubo'ob ichil mdp.
2. Ku luk'sa'al koonol ti' nu'ukulo'ob yéetel meyajjo'ob, yéetel u xul u ts'a'abal taak'in utí'al u meyajta'al u Puertoil ti' Altura ti' Progreso.
3. U sumas ti' le xookilo'obo' je'el u je'elbesaj ti' tu láakal tumen ku redondearta'al.

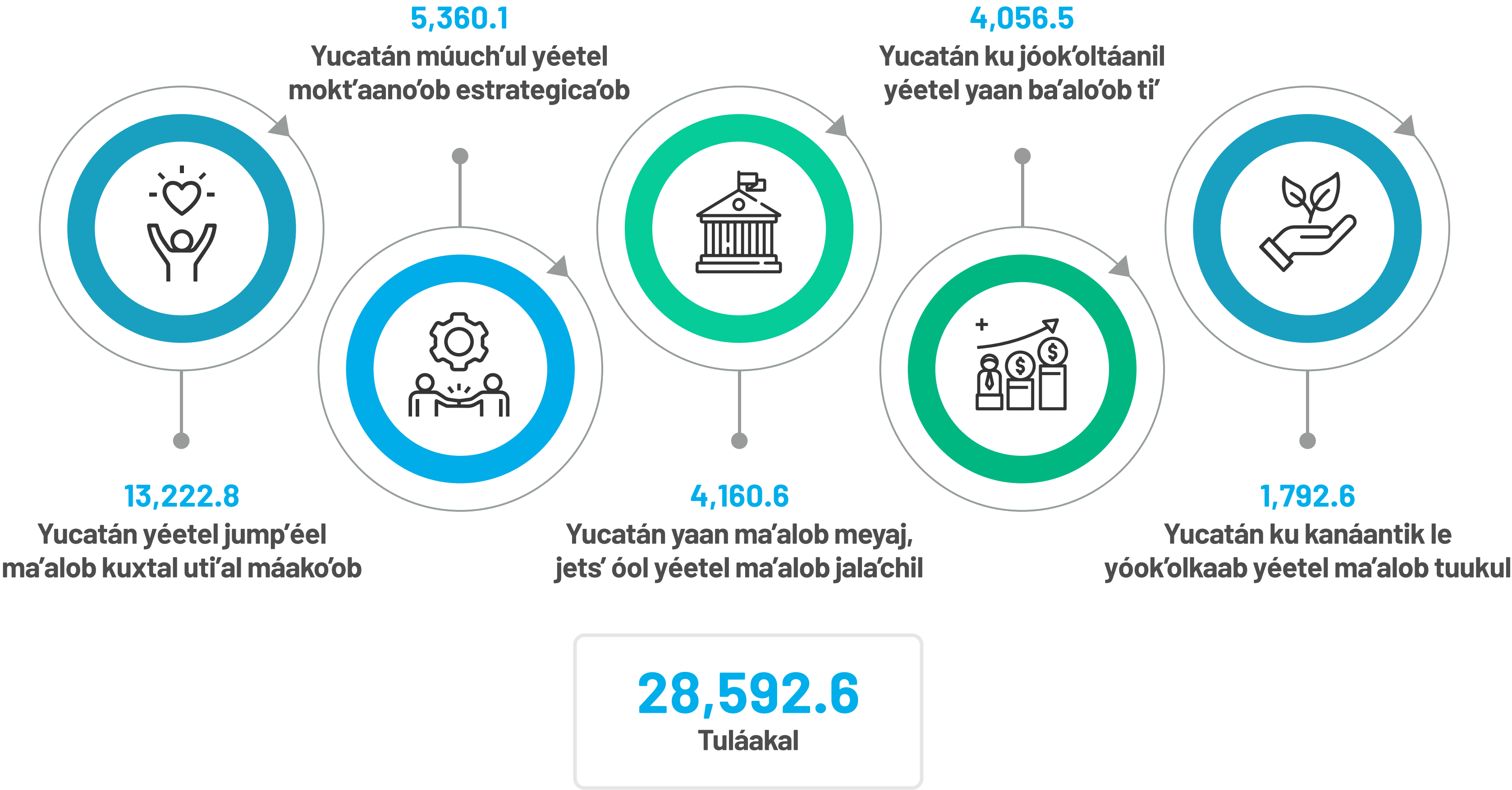
U jaatsil yo'olal ba'ax o'olal ku xu'upul

Ku much'ik yéetel tsolik le xuup bix u taak'inil ikil u ma'anal wa bo'otal.

1. Tukubo'ob ichil mdp.
2. Ku luk'sa'al koonol tí' nu'ukulo'ob yéetel meyajilo'ob, yéetel u xul u ts'aabal taak'in uti'al u meyajta'al u Puertoil tí' Altura tí' Progreso.
3. Ku ye'esik u jaatsil tu'ux ku xu'upul le Taak'ino'.

U jaatsil eje peetlu'umil uti'al jóok'ol táanilo

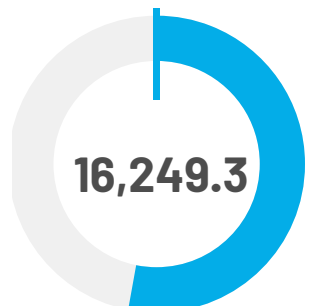
**U balanceil
presupuestario**

Bix u bin u xu'upul le taak'ino'

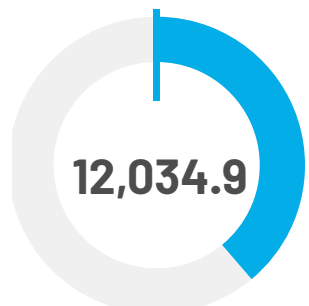
Bix p'áatik u xuupil le u ka'apéel trimestre ti' 2024 ku ye'esik jach p'isa'an u xu'upul le taak'ino' yéetel u yustil u kalanta'añ ma'alob le taak'ino' tumen bey tu jets'aj u Jala'achil ti' le Péetlu'umil a' ka'a kaj u meyaj. Le bix u bin xu'upul le taak'in li'is'a'an tukulta'an uti'al u táan olta'al u nojochil xu'up ku yúuchul tu ka'ap'éel wiinalil ti' le ja'aba', tu'ux yaan, je'el bix, u bo'ota'al aguinaldo.

Ku yokol taak'in
28,284.2

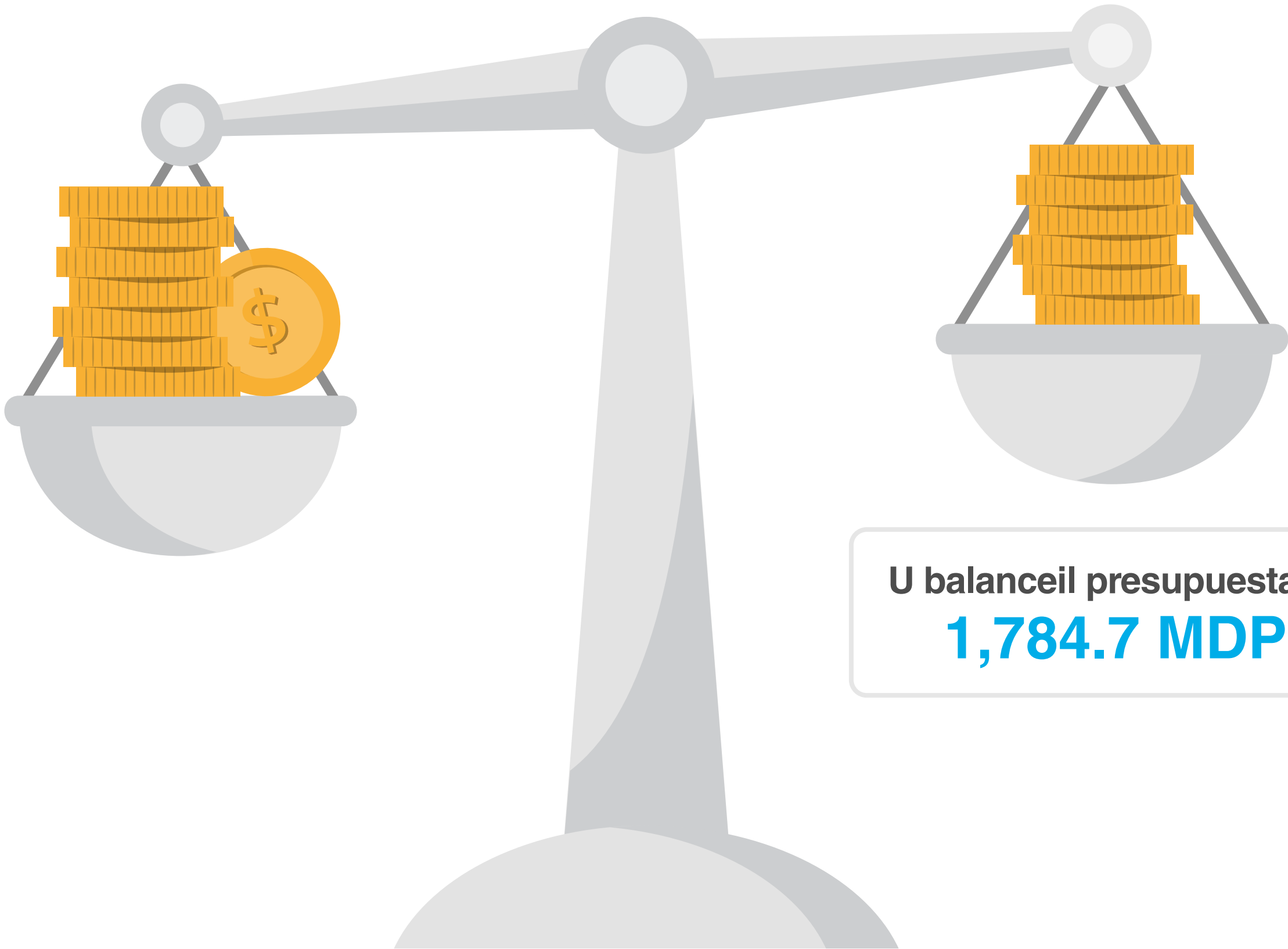
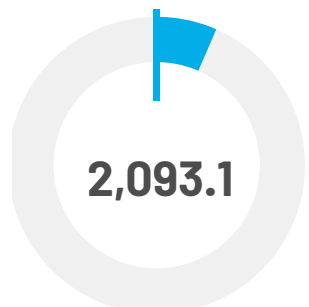
Taak'in ku yokol ma' jets'a'an tu'ux u

Ingresos etiquetados

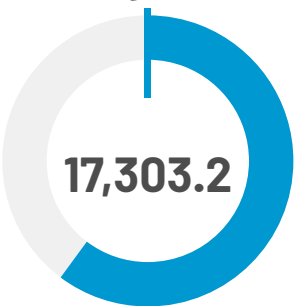
Remanentes

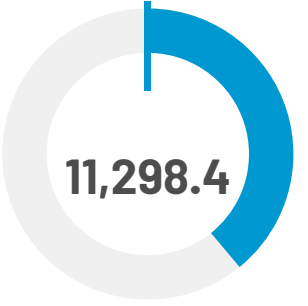
U balanceil presupuestario
1,784.7 MDP

Ku jóok'ol taak'in
28,592.6

Xuup ma' jets'a'an bix ku yúuchul'

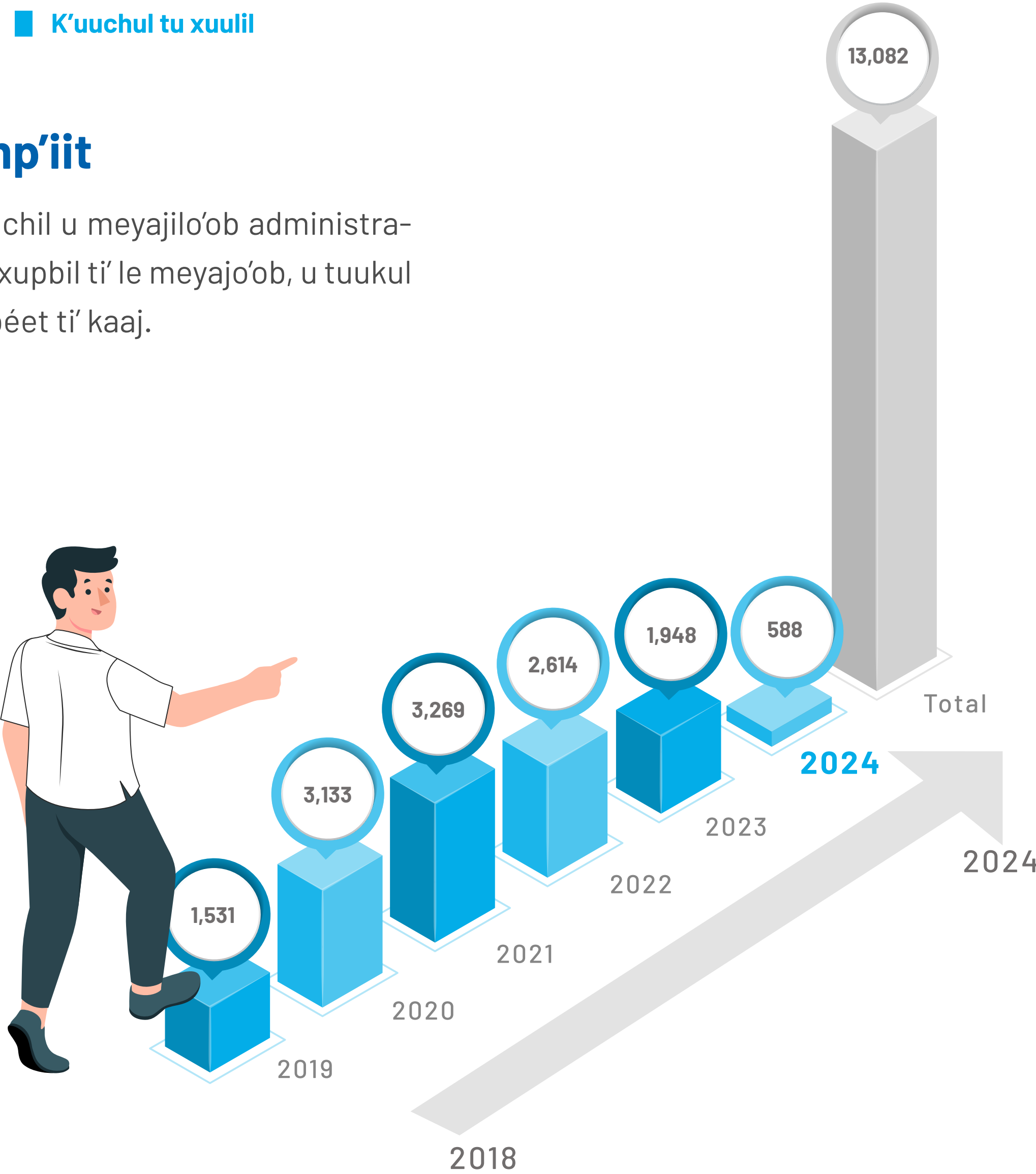
Xuup jets'a'an bix ku yúuchul

K'uuchul tu xuulil

K beetik ya'ab yéetel jump'iit

Le bix le mola'ayil ku xupik jump'iite' ichil u meyajilo'ob administracione' yaan u yantal asab taak'in uti'al xupbil ti' le meyajio'ob, u tuukul meyajio'ob yéetel servicio'ob ba'ax k'abéet ti' kaaj.

1. Le tuujkabó'oba' ichil peso'ob ts'aaba'an ti' 2023 yéetel u Criterioil Generalil Política Económica.
2. U sumas ti' le xookilo'obo' jéel u jéelbesaj ti' tu láakal tumen ku redondearta'al.

U meyajil taak'in uti'al jump'éeel asab uts yéetel ku meyaj

Uti'al a xupp ti' proyecto estrategico'ob ba'axo'ob ts'ook u cha'ajik k'uchul ti' jump'éeel Yucatán asab uts yéetel ku meyaj.

K ya'abkúunsik le taak'in ku yokol k t'íal

T ya'abkúunsaj le kúuchil fiscal, k ilik u xuupil operativo

K p'atik le p'aax ichil jaatsilo'ob ku páajtal

Xookil saasil kaaj u yojelo'ob ba'ax ku yúuchul

Tone' sasilo'on yéetel k'uubiktex xookil uti'al najaltik a ts'aa óol yéetel oksaj óoltik tu tan le molayilo' financieras.

1º U ma'alobkúunsik regulatoria (ONMR)

U buukajil je'el u páajtal u p'aaxkubaj ti' le Sistema ti' Alertas (SHCP)

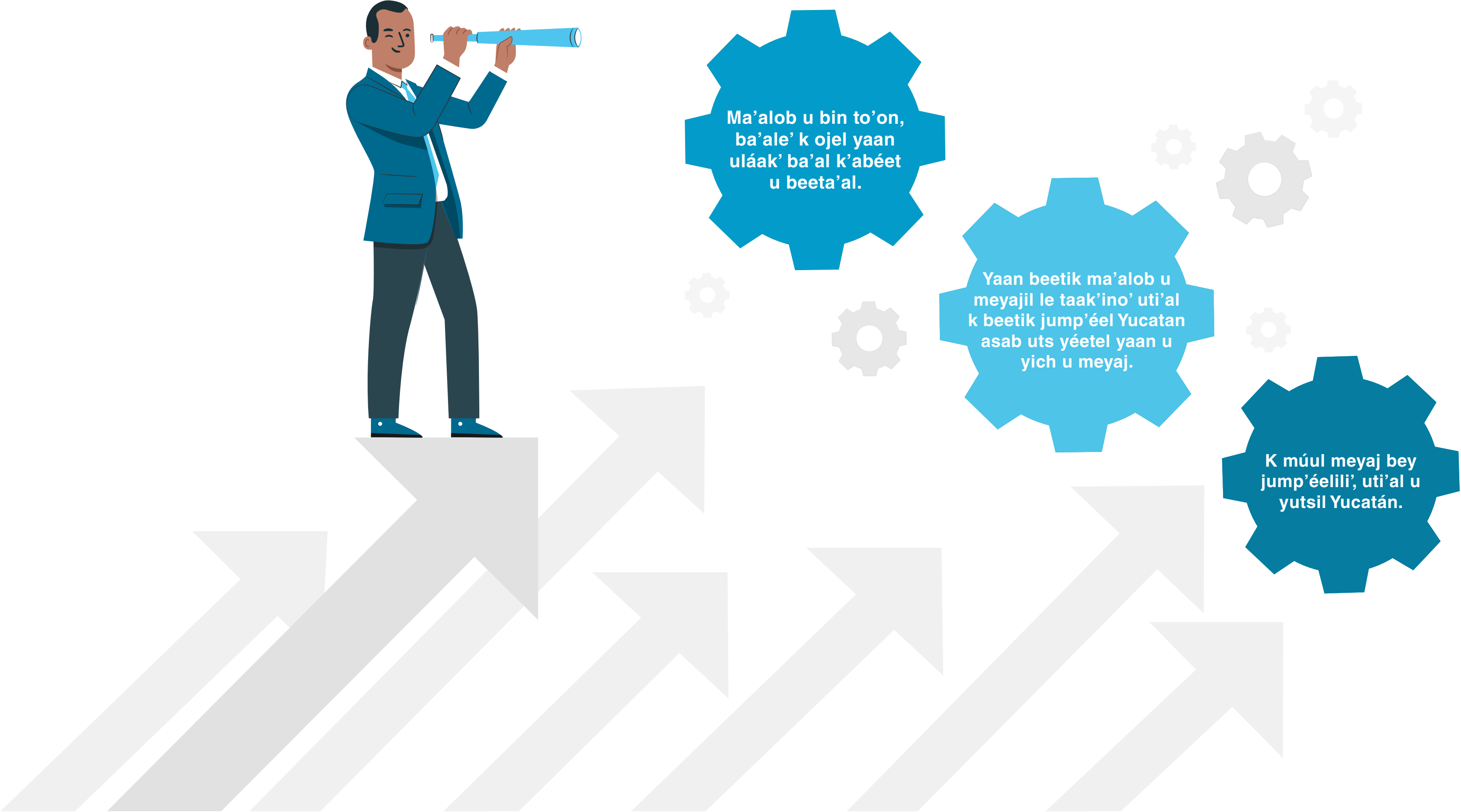
1º U saasilkúunsa'al taak'in ku xupbil (IMCO)

1º Ti' taak'in ku xupbil ku meyajta'ak yéetel u yich meyaj (SHCP)

Jets' óol yéetel jóok'ol táanil

Juntos transformemos
Yucatán
GOBIERNO DEL ESTADO

SAF
SECRETARÍA DE
ADMINISTRACIÓN
Y FINANZAS

Xuup uti'al u na'atik kaaj

Ka'apéel Informe Trimestral
Enero - Junio 2024

